

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ**
Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015
Кафедра дизайну та інжинірингу

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

(пост. п. 9 від «26» квітня 2018 р.)

Ректор

А. А. Мазаракі

**БЕЗПЕКА ЖИТТЯ /
LIFE SAFETY**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

Київ 2018

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ заборонено

Автори:

Р.А. Расулов, канд. техн. наук, доцент

О.О. Палієнко, канд. техн. наук, доцент

С.В. Гахович, канд. техн. наук, доцент

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри дизайну та інжинірингу від 11.04.2018 р., протокол № 24 .

Рецензенти: Н.В.Мережко, доктор технічних наук, професор

О.В. Криворучко, доктор технічних наук, професор

М.Ф.Кравченко, доктор технічних

наук, професор І.М. Джулай, менеджер ООО «11

Mirrors Hotel»

Р.П.Романенко, канд. техн. наук, доцент

Навчальна програма

Безпека життя / Life safety

ПРОГРАМА

освітній ступінь

«бакалавр»/ «bachelor»

спеціальність

«Міжнародний туризм»

Автори: РАСУЛОВ Раміс Асимович

ПАЛІЄНКО Олена Олексіївна ГАХОВИЧ

Сергій Вікторович

Центр підготовки навчально-методичних видань КНТЕУ. 02156,
Київ-156, вул. Кіото, 19

Вступ

Людина, її життя, здоров'я і безпека у конституції України визначені як найвища соціальна цінність держави, отже створення умов безпечної життєдіяльності громадян на виробництві є одним із головних пріоритетів усіх суб'єктів господарювання.

В рамках реалізації державної політики України (у сфері безпечної життєдіяльності) основними завданнями на найближчу перспективу визначені: зниження рівня техногенно-екологічних ризиків, захист населення і територій від надзвичайних ситуацій, а також – забезпечення здорових і безпечних умов трудової діяльності в нашій країні, що потребує докорінної трансформації ставлення суспільства до питань безпеки життя як до найпріоритетніших, підвищення рівня освіченості усіх громадян країни і керівників підприємств особливо.

Програма дисципліни «Безпека життя» складена відповідно до місця дисципліни в освітньому процесі та її статусу «обов'язкова» для студентів освітнього ступеня «бакалавр» усіх спеціальностей.

I. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ (КОМПЕТЕНТНОСТІ), ЇЇ МІСЦЕ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

1.1. Мета вивчення дисципліни

Мета дисципліни полягає у наданні здобувачам вищої освіти навичок та умінь професійно реагувати і приймати відповідальні рішення, щодо ідентифікації ризиків та запобігання їх виникненню на підприємстві.

1.2. Завдання вивчення дисципліни

Завдання вивчення дисципліни передбачає опанування знань, вмінь та навичок вирішення професійних завдань, щодо забезпечення здорових і безпечних умов праці персоналу та його захисту у небезпечних та надзвичайних ситуаціях; формування мотивації щодо особистої відповідальності за створення і підтримання гарантованого рівня безпеки об'єктів сфери торгівлі, управління, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу у межах прийняттого ризику.

За результатами вивчення дисципліни «Безпека життя» студенти повинні *знати*:

- заходи і засоби формування безпеки життя людини;

- порядок оцінки ризиків;
- зовнішні і внутрішні шкідливі та небезпечні фактори господарської діяльності об'єктів сфери торгівлі, управління, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу, їхні характеристики, методи виявлення і нормування;
- психофізіологічні особливості людини, що впливають на її безпеку;
- зміст і вимоги нормативно-правових документів з питань охорони праці та безпеки життя людини;
- заходи і засоби зниження ризиків виробничого травматизму та професійних захворювань;
- принципи колективної та індивідуальної безпеки;
- способи і засоби захисту працівників, споживачів і майна підприємств від небезпечних чинників аварій, катастроф, стихійних лих, великих пожеж і сучасної зброї масового ураження;
- основи організації проведення рятувальних та інших невідкладних робіт у надзвичайних ситуаціях.
- принципи та порядок надання необхідної допомоги потерпілим;
вміти:
- оцінювати ризики виникнення у навколишньому середовищі загроз особистій безпеці, та безпеці оточуючих;
- самостійно приймати рішення щодо запобігання ризиків неприйняттого рівня;
- розробляти і впроваджувати систему заходів, спрямованих на постійне зниження ризиків, збереження здоров'я працівників, їхній гармонійний розвиток;
- створювати і забезпечувати функціонування системи управління охороною праці на підприємствах сфери торгівлі, управління, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу;
- визначати вимоги щодо особистої та колективної відповідальності у межах нормативних актів підприємства сфери торгівлі, управління, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу;
- організовувати розслідування нещасного випадку на підприємстві;
- практично виконувати заходи щодо захисту працівників і споживачів підприємства від наслідків аварій, катастроф, стихійних лих та у разі застосування сучасної зброї;
- надавати першу необхідну допомогу в екстремальних ситуаціях собі або іншим потерпілим.

Предметом вивчення дисципліни є технологічні, сервісні та виробничі процеси підприємств сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу, виробниче середовище, безпека устаткування, будівель і споруд; соціальний захист потерпілих на виробництві; процеси управління ризиками на підприємствах.

1.3. Місце в освітньому процесі

Навчальна дисципліна «Безпека життя» займає одне з провідних місць у структурно-логічній схемі освітньої програми підготовки фахівців освітнього ступеню «бакалавр», оскільки є дисципліною, що базується на знаннях отриманих під час вивчення фундаментальних та прикладних дисциплін: «Філософія», «Фізика», «Хімія», «Соціологія», «Психологія», «Екологія», «Економіка», «Менеджмент» і дозволяє випускнику вирішувати професійні завдання за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення внутрішніх і зовнішніх небезпек, що спричиняють надзвичайні ситуації та їхніх негативних наслідків.

II. Результати вивчення дисципліни

Табличка

II. Зміст дисципліни 1 РОЗДІЛ СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА

1.1. Оцінка небезпек. Ризику.

Основні терміни й визначення: безпека, ризик, загроза, небезпека, надзвичайна ситуація, шкідливі і небезпечні фактори, травма, професійні захворювання. Сучасні проблеми безпеки життя. Наукові основи безпеки життя, системний аналіз безпеки, методи аналізу. Управління безпекою життя, статична і динамічна модель безпеки.

Поняття та класифікація ризиків. Загальний аналіз ризиків і проблем безпеки складних систем, що оточують людину (керівника, оператора, працівника, споживача послуг у сфері торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу), об'єкти

техносфери та природне середовище. Індивідуальний та груповий ризик. Концепція прийнятого ризику.

Головні етапи кількісного аналізу та оцінки ризику. Методичні підходи до визначення ризику: статистичний метод, метод аналогій, експертні методи оцінювання ризиків. Визначення базисних подій та ідентифікація ризику. Управління ризиком, методи управління. Розробка ризик-стратегії та зниження вірогідності реалізації ризику і мінімізації можливих негативних наслідків. Вибір методів (відмова від ризиків, зниження, передача і ухвалення) та інструментів управління виявленим ризиком на об'єктах сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу. Управління безпекою через порівняння витрат та отриманих вигод від зниження ризику. Світова інформаційна база ризиків. Досвід зарубіжних країн у сфері управління професійними ризиками у сфері торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 4, 5, 6;

Додатковий: 5;

Інтернет-ресурси: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 9.

1.2. Ризики під час надзвичайних ситуацій.

Сутність поняття техногенної, соціальної та природної небезпеки. Класифікація надзвичайних ситуацій (НС) за причинами походження, територіальним поширенням і обсягами заподіяних або очікуваних збитків.

Оцінка ризиків виникнення небезпек різного походження. Техногенні небезпеки на об'єктах сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу та їх фактори за генезисом і механізмом впливу. Класифікація, номенклатура і одиниці виміру уражуючих факторів фізичної та хімічної дії джерел техногенних небезпек. Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки. Рівні виробничих аварій залежно від їхнього масштабу. Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Гідродинамічні об'єкти, причини виникнення гідродинамічних небезпек (аварій). Інтенсивність прояву небезпечних факторів залежно від виду середовища виникнення.

Нормативне регулювання питань зниження ризиків і пом'якшення наслідків НС принципи і механізми регулювання безпеки. Превентивні та ситуаційні норми: експертиза, ліцензування, сертифікація, аудит; підвищення технологічної безпеки виробничих процесів та експлуатаційної надійності об'єктів сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту,

готельного та ресторанного бізнесу, підготовка об'єктів і їх систем життєзабезпечення до роботи в умовах НС.

Класифікація суб'єктів господарювання і адміністративнотериторіальних одиниць за небезпекою. Комплекс робіт з попередження НС, локалізації та ліквідації їхніх наслідків на об'єкті: норми, алгоритми, технології.

Критерії та показники оцінки ефективності функціонування системи безпеки та захисту об'єкту господарювання у НС.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2, 3; Додатковий:

1, 2;

Інтернет-ресурси: 1, 3, 5, 6, 7, 8.

1.3. Організаційні заходи зі збереження життя персоналу і споживачів та їх рятування.

Основні заходи і засоби захисту людей і навколишнього середовища у разі аварій, катастроф, стихійних лих, застосування засобів ураження. Інженерний захист, медичний захист, біологічний захист, радіаційний і хімічний захист. Їхні характеристики.

План цивільного захисту підприємств сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу на особливий період.

Визначення потреб у колективному та індивідуальному захисті, зокрема у захисних спорудах, засобах індивідуального захисту. Норми забезпечення, порядок зберігання й видачі засобів індивідуального захисту на об'єктах господарювання. Захист працівників підприємства у надзвичайних ситуаціях.

Вимоги до облаштування системами оповіщення про надзвичайні ситуації та керування евакуацією людей. Поведінка персоналу і споживачів при оповіщенні.

Евакуаційні заходи. Планування і організація евакуаційних заходів на об'єктах сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу на випадок аварій, катастроф, стихійного лиха і у разі війни. Захисні споруди: сховища, протирадіаційні укриття, найпростіші укриття. Призначення та вимоги до них. Характеристики захисних споруд цивільної оборони. Укриття людей у захисних спорудах.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2;

Додатковий: 1, 2;

Інтернет-ресурси: 1, 2, 3, 7, 9.

1.4. Основи рятування і збереження життя людини у невідкладному стані (домедична допомога).

Поняття про першу домедичну допомогу, невідкладні стани, принципи надання допомоги при невідкладних станах людини, алгоритм проведення тощо. Підготовка до транспортування та транспортувальна іммобілізація. Транспортування потерпілих до лікувальних закладів. Первинні засоби першої допомоги. Індивідуальна та колективна аптечка. Види уражень організму: опіки, обмороження, отруєння, удушення, теплові удари, механічні ушкодження, струс мозку, утоплення, укуси комах та тварин, клінічна смерть. Кровотечі. Види, ознаки, перша допомога. Обробки ран при механічних

ушкодженнях. Опіки. Види, ознаки, перша допомога. Переломи. Види, ознаки, перша допомога. Правила накладання шин при переломах. Використання підручних засобів. Правила та порядок дій при виведенні людини з непритомного стану, при виконанні заходів серцево-легеневої реанімації.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 3;

Додатковий: 1,2;

Інтернет-ресурси: 1, 2, 3, 4, 5, 8, 9.

2 РОЗДІЛ ПРОФЕСІЙНА БЕЗПЕКА

2.1. Нормативно-правове та організаційне забезпечення безпеки життя працівників.

Законодавчі акти, що регулюють безпеку життя. Принципи державної політики України у галузі безпеки життєдіяльності, охорони праці, цивільного захисту. Гарантії прав працівників на безпечні і нешкідливі умови праці.

Нормативно-правові акти з цивільного захисту, пожежної безпеки, охорони праці: визначення, основні вимоги та ознаки. Система стандартів безпеки праці (ССБП). Міждержавні стандарти ССБП. Національні стандарти України з безпеки життєдіяльності, охорони праці, цивільного захисту. Санітарні, будівельні норми, інші загальнодержавні документи, що стосуються безпеки життя.

Акти з охорони праці, що діють у межах об'єктів сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу, їх склад і структура. Інструкції з охорони праці. Розробка та затвердження актів з охорони праці, що діють в організації.

Відповідальність за порушення законодавства та нормативних актів про охорону праці, за створення перешкод для діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці і уповноважених найманими працівниками осіб.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 4, 5

Додатковий: 3, 4

Інтернет-ресурси: 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9

2.2. Державний нагляд і громадський контроль за безпекою праці в Україні.

Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження і права. Органи державного нагляду у сферах: охорони праці, ядерної та радіаційної безпеки, пожежної і техногенної безпеки, санітарного та епідемічного благополуччя населення. Принципи державного нагляду. Періодичність та порядок здійснення заходів державного нагляду. Права і відповідальність посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці. Порядок реєстрації та документального оформлення заходів державного нагляду.

Звітність підприємств сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу про стан охорони праці. Внутрішній аудит систем управління охороною праці на виробництві.

Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Права і повноваження профспілок у сфері громадського нагляду за станом охорони праці на підприємстві. Незалежна експертиза умов праці та об'єктів виробничого призначення, що проектуються, будуються або експлуатуються, на відповідність їх нормативно-правовим актам про охорону праці. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 4, 5;

Додатковий: 4, 5;

Інтернет-ресурси: 1, 3, 6, 8, 9;

Нормативні джерела: 8, 9, 16, 17, 23.

2.3. Світовий досвід та міжнародне співробітництво у сфері безпеки праці. Директиви ЄС і конвенції МОП, впровадження їх в Україні.

Міжнародне співробітництво в галузі охорони праці, використання світового досвіду організації роботи щодо поліпшення умов і безпеки праці. Рамкові директиви ЄС і конвенції МОП. Розвиток та удосконалення систем управління охороною праці в Україні з урахуванням вимог законодавства ЄС та конвенцій МОП. Міжнародні стандарти SA8000 «Соціальна відповідальність» і ISO26000 «Настанова по соціальній відповідальності». Вимоги стандарту OHSAS 18001 (ДСТУ OHSAS 18001) щодо побудови сучасних СУОП. «Частково відкрита угода Ради Європи із запобігання стихійним і технологічним лихам, захисту від них і надання допомоги потерпілим». Основні напрями діяльності України по узгодженню вимог законів та нормативно-правових актів директивам ЄС та конвенціям МОП.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 4, 5

Додатковий: 3, 4

Інтернет-ресурси: 6.

2.4. Ризик-орієнтовне управління професійною безпекою. Стратегія діяльності керівника підприємства.

Загальна структура, функції та завдання системи управління охороною праці на підприємстві сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу. Організація, планування та координація робіт з **безпеки і гігієни** праці на підприємстві. Види систем управління **безпекою** праці на підприємстві. Обов'язки посадових осіб підприємств сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу у системі управління охороною праці. Навчання та перевірка знань з питань охорони праці.

Аналіз та оцінка ризиків виникнення аварій та аварійних ситуацій на підприємствах сфери торгівлі, управління, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу залежно від специфіки функціонування. Застосування ризик-орієнтовного управління безпекою праці керівником підприємства сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу. Практичне застосування результатів аналізу та оцінки ризиків під час розробки документації, яка визначає ступінь небезпеки відповідних об'єктів, прийняття обґрунтованих рішень щодо зниження ризику небезпеки, запобігання аварійним ситуаціям і своєчасного реагування у разі їх виникнення.

Використання в системах управління охороною праці багатofункціональних інтегрованих систем комплексної безпеки.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 6;

Додатковий: 3, 4

Інтернет-ресурси: 1, 2, 6, 7, 8, 9; Нормативні джерела: 33.

2.5. Оцінка ризику виробничих травм. Профілактика виробничого травматизму

Ризик-орієнтований підхід до оцінювання вірогідності нещасних випадків на підприємствах сфери торгівлі, управління, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу. Аналіз ризиків травматизму.

Організаційні, санітарно-гігієнічні, психофізіологічні, технічні причини травматизму. Класифікація виробничих травм за відношенням до виробництва, за ступенем тяжкості. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків виробничого та невиробничого характеру. Звітність та

інформація про нещасні випадки, аналіз їх причин. Планування заходів для запобігання травматизму та професійним захворюванням.

Державне соціальне страхування від нещасного випадку та професійного захворювання на виробництві. Завдання страхування від нещасного випадку. Принципи та види страхування. Суб'єкти та об'єкти страхування. Види страхування. Страховий ризик і страховий випадок. Права та обов'язки застрахованої особи. Права та обов'язки роботодавця як страхувальника.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 3, 4, 5, 6;

Додатковий: 3, 5;

Інтернет-ресурси: 1, 5, 8;

Нормативні джерела: 7, 10, 11.

2.6. Чинники виробничого середовища, їх вплив на працюючих, нормування та нормалізація

Виробниче середовище і фактори, що його формують. Фактори фізичної, хімічної і біологічної природи, соціально-економічні фактори об'єктів сфери торгівлі, управління, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу. Вплив на людину комбінації факторів. Гігієнічне нормування виробничих факторів. Гігієнічні нормативи. Принципи гігієнічного нормування. Гранично допустима концентрація (ГДК), орієнтовно безпечний рівень впливу (ОБРВ). Вплив факторів виробничого середовища об'єктів сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу на здоров'я працюючих. Мікроклімат виробничих приміщень. Повітряне середовище виробничих приміщень. Освітлення виробничих приміщень. Виробничий шум та вібрація. Іонізуюче випромінювання. Ультра та інфразвук та електромагнітні поля у виробничому середовищі. Ергономічний аналіз умов праці. Заходи нормалізації параметрів оточуючого середовища громадських закладах, готелях, ресторанному господарстві, офісах.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 4, 5

Додатковий: 4, 5

Інтернет-ресурси: 7, 9;

Нормативні джерела: 5, 6, 13, 24, 26.

2.7. Виробнича безпека працюючих. Електробезпека: правила та відповідальність.

Виробнича безпека. Проектні заходи формування безпеки громадських будівель на випадок надзвичайної ситуації. Постійно-діючі та періодичновиникаючі небезпечні виробничі чинники. Система організаційних і технічних засобів для запобігання дії на працівників небезпечних виробничих чинників. Безпека виробничого устаткування, безпека виробничих процесів об'єктів сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу, безпека будівель і споруд. Знаки безпеки та сигнальні кольори.

Аналіз ризиків ураження людини при виконанні робіт із електроустановками. Класифікація електроустановок. Кваліфікаційні групи персоналу з обслуговування електроустановок. Класифікація виробничих приміщень за ризиком ураження людини електричним струмом. Класифікація та види електричних травм. Експлуатація електричних установок.

Забезпечення електробезпеки. Захист від статичної та атмосферної електрики. Профілактика електротравматизму.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 4, 5

Додатковий: 3, 5

Інтернет-ресурси: 1, 3, 8, 9;

Нормативні джерела: 4, 5, 14, 18, 24, 32.

2.8. Забезпечення відповідності робочого місця нормативним вимогам та його комплексна оцінка.

Аналіз умов праці за показниками трудового процесу. Вплив важкості праці на працездатність людини і продуктивність праці. Атестація робочих місць у підприємствах сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу за умовами праці. Карта атестації робочих місць за умовами праці. Методики інтегральної бальної оцінки важкості праці і розрахунку важкості та напруженості праці. Коефіцієнт інтенсивності праці.

Оплата за несприятливі умови праці. Пільги і компенсації за роботу в шкідливих і/або небезпечних умовах праці. Основні шляхи збереження і підвищення працездатності та профілактики захворювань при виконанні фізичної і розумової праці. Фізіологічні передумови належної організації праці. Сприятливі режими праці та відпочинку.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 4, 5

Додатковий: 3, 4, 5

Інтернет-ресурси: 1,3,8,9

Нормативні джерела: 1, 5, 12, 13, 26, 34.

Розділ 3. ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА

3.1. Ризики пов'язані із пожежами. Пожежна безпека будівель та споруд.

Основні поняття про «пожежі» та «пожежну безпеку». Основні причини пожеж.

Нормативні документи, що регламентують вимоги до пожежної безпеки об'єктів сфери торгівлі, управління, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу.

Фактори ризику, пов'язані з пожежами. Пожежонебезпечні властивості матеріалів і речовин. Види горіння, вибух і детонація.

Категорії виробничих та складських приміщень за вибуховою та пожежною небезпекою. Вогнестійкість будівельних конструкцій і матеріалів. Протипожежні перешкоди. Вимоги до облаштування підприємств сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу системами пожежної безпеки.

Визначення необхідності залучення служб (структур) зовнішнього захисту відповідно до потреб населення і державних вимог.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 4, 5;

Додатковий: 4, 5;

Інтернет-ресурси: 1, 3, 6, 7, 8;

Нормативні джерела: 4, 5, 12, 13, 14, 37.

3.2. Пожежна безпека та профілактика: обов'язки та відповідальність керівника підприємства, установ та організацій.

Класифікація загальних заходів пожежної профілактики. Система попередження пожеж. Методи запобігання виникненню джерела займання. Система пожежного захисту (локалізація, обмеження розповсюдження, ліквідація). Способи гасіння пожеж. Вогнегасні речовини. Стаціонарні засоби гасіння пожежі. Первинні засоби гасіння пожежі. Протипожежне водопостачання. Порядок застосування пінних, газових та порошкових вогнегасників. Пожежна сигналізація. Засоби виявлення пожежі та оповіщення про пожежу. Вимоги до облаштування підприємств сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та

ресторанного бізнесу системами, оповіщення про пожежу та управління евакуацією людей.

Алгоритм дій посадових осіб підприємств сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу у разі пожежі. Обов'язки та відповідальність. Безпека у натовпі під час масових заходів та у громадських місцях. Заходи і методи запобігання панічним нападам та їх подолання.

Нормативні документи з пожежної безпеки (положення, інструкції, інші нормативні акти з пожежної безпеки), що діють у межах підприємства та контроль за їх додержанням. Навчання працівників правилам пожежної безпеки. Порядок експлуатації засобів протипожежного захисту і зв'язку, пожежної техніки, обладнання та інвентарю. Порядок формування підрозділів пожежної охорони та матеріально-технічної бази для їх функціонування. Взаємодія підприємств сфери торгівлі, управління, інформаційних технологій, транспорту, готельного та ресторанного бізнесу із державною службою пожежної охорони. Службове розслідування випадків пожеж.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 4, 5

Додатковий: 3, 5

Інтернет-ресурси: 1, 3, 6, 7, 8;

Нормативні джерела: 4, 5, 12, 13, 14, 37.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ Основний*

1. *Безпека життєдіяльності : навч. посіб. /Є.П. Желібо, Н.М. Заверуха, В.В. Зацарний. за ред. Є.П. Желібо. 6-е вид. – К. : Каравела. 2012. – 344 с.*

2. *Безпека життєдіяльності : навч. посіб. / О.І. Запорожець, Б.Д. Халмурадов, В.І. Применко та ін. – К., Центр учбової літератури, 2013. – 448 с.*
3. *Халмурадов Б.Д. Безпека життєдіяльності. Перша допомога в надзвичайних ситуаціях : навч. посіб. / Б.Д. Халмурадов – К. : Центр навч. л-ри, – 2006. – 138 с.*
4. *Основи охорони праці. Гандзюк М.П., Желібо Є.П., Халімовський М.О. Підручник. – К.: Каравела, 2012. — 384 с.*
5. *Основи охорони праці: Підручник. 3-є видання, доповнене та перероблене. К.Н. Ткачук, М. О. Халімовський, В. В. Зацарний, Д. В. Зеркалов, Р. В. Сабарно, О. І. Полукаров, В. С. Козяков, Л. О. Мітюк, Ю. О. Полукаров. За ред. К. Н. Ткачука. – К.: Основа, 2011. – 448 с.*
6. *Гогіташвілі Г.Г. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами: навч.посіб. – К.: Знання, 2007. – 367 с.*

Додатковий

1. *Безпека життєдіяльності : навч. посіб. / В.В. Березуцький, Л.А. Васьковець, Н.П. Вершиніна та ін. ; за ред. В.В. Березуцького. – Х. : Факт, 2005. – 348 с. 2. Геврик Є.О. Безпека життєдіяльності : навч. посіб. / Є.О. Геврик – К. : Ельга – Н, КНТ, 2007. – 384 с.*
3. *Русаловський А.В. Правові та організаційні питання охорони праці : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / А.В. Русаловський. – К. : ЦНЛ, 2009. – 295 с.*
4. *Третьяков О.В. Охорона праці: навч.посіб. з тестовим комплексом на CD/ О.В.Третьяков,В.В.Зацарний,В.Л.Безсонний; за ред. К.Н.Ткачука. – К : Знання, 2010. –167 с.*
5. *Охорона праці (практикум): навч. посіб. / За заг. ред.. к.т.н., доц.. І. П. Пістуна. – Львів : «Тріада плюс», 2011. – 436 с.*

Інтернет-ресурси

1. *Офіційний сайт Державної служби України з питань праці. – Режим доступу : <http://www.dsp.gov.ua>*

* *Курсивом виділено джерела наявні у бібліотеці КНТЕУ*

1. *Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua>*
2. *Офіційний сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій. – Режим доступу : <http://www.mns.gov.ua>*

3. Офіційний сайт Міністерство Охорони здоров'я України: Режим доступу : <http://www.moz.gov.ua>
4. Офіційний сайт Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України. – Режим доступу : <http://www.social.org.ua>
5. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua>
6. Архів нормативних документів Міністерства регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства України. – Режим доступу: www.minregion.gov.ua.
7. Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)». – Режим доступу : <http://www.nau.ua>
8. Науково-виробничий журнал «Охорона праці». – Режим доступу : ohoronapraci.kiev.ua

Нормативні джерела

1. Про охорону праці : Закон України в редакції Закону від 20.01.2018 № 2249-VIII від 19.12.2017 – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322VIII. Редакція від 11.10.2018 № 2542-VIII від 18.09.2018, Відомості Верховної Ради України, 2018, № 42, ст.332 – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. Редакція від 01.01.2019 № 2581-VIII від 02.10.2018, Відомості Верховної Ради України, 2018, № 46, ст.371 – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
4. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 14.05.2013 № 224VII Редакція від 02.10.2018 № 2581-VIII/ Відомості Верховної Ради України. – 2018, № 46, ст.371. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
5. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку : Закон України від 29.06.1995 № 40/95-вр. Редакція від 01.01.2019 N 2629-VIII (2629-19) – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95%D0%B2%D1%80>
6. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 № 4005-XII. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4004-12>

7. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 46–47. – Ст. 403. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1105-14>
8. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 29. – Ст. 389. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=877-16>
9. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України № [2806-15](#) // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 48. – Ст. 483. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2806-15>
10. Деякі питання розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 № 1232. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
11. Положення про порядок проведення евакуації населення у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, постанова КМУ, №1432, Київ, 2001 р.
12. ГОСТ 12.1.004-91 ССБТ. Пожарная безопасность. Общие требования
13. ГОСТ 12.1.005-88 ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны. – М.: Изд-во стандартов, 1988. – 75 с.
14. ГОСТ 12.1.044-89 (ИСО 4589-84) ССБТ. Пожаровзрывоопасность веществ и материалов. Номенклатура показателей и методы их определения
15. ДБН В.2.5-28-2006 природне і штучне освітлення. – Мінбуд України, 2006.
16. ДСН 3.3.6.042-99 Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень. пост. МОЗ України N 42 від 01.12.99.
17. ДНАОП 0.00-1.32-01 Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 21.06.2001 р. N 272
18. НПАОП 0.00-4.03-04. Положення про Державний реєстр нормативноправових актів з питань охорони праці : наказ Держнаглядохоронпраці від 08.06.2004 № 151. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
19. НПАОП 0.00-4.09-07. Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства : наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 № 55. – Режим доступу : www.rada.gov.ua

20. НПАОП 0.00-4.11-07. Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці» : наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 № 56. – Режим доступу :
www.rada.gov.ua
21. НПАОП 0.00-4.12-05. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці : наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
22. НПАОП 0.00-4.15-98. Положення про розробку інструкцій з охорони праці» : наказ Держнаглядохоронпраці від 29.01.1998 № 9. – Режим доступу :
www.rada.gov.ua
23. НПАОП 0.00-4.21-04. Типове положення про службу охорони праці : наказ Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 № 255. – Режим доступу :
www.rada.gov.ua
24. НПАОП 0.00-4.33-99. Положення щодо розробки планів локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій : наказ Держнаглядохоронпраці від 17.06.1999 № 112. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
25. НПАОП 0.00-6.03-93. Порядок опрацювання та затвердження власником нормативних актів про охорону праці, що діють на підприємстві : наказ Держнаглядохоронпраці від 21.12.1993 № 132. – Режим доступу :
www.rada.gov.ua
26. НПАОП 0.00-6.13-05. Порядок організації державного нагляду за охороною праці та гірничого нагляду в системі Держнаглядохоронпраці України : наказ Держнаглядохоронпраці від 30.03.2004 № 92. – Режим доступу :
www.rada.gov.ua
27. НАОП 7.1.30-1.01-78 Правила техніки безпеки і виробничої санітарії на підприємствах громадського харчування
28. НАОП 9.1.50-8.01-88 Сборник типовых инструкций по охране труда в санаторно-курортной системе профсоюзов.
29. НПАОП 55.0-1.02-96 Правила охорони праці для підприємств громадського харчування
30. НПАОП 65.1-1.01-67 Правила з охорони праці касирів в установах Держбанку СРСР
31. НПАОП 65.1-1.02-74 Правила з охорони праці та техніки безпеки працівників інкасації в установах Державного банку СРСР
32. НПАОП 65.1-1.03-74 Правила з охорони праці та техніки безпеки в державних трудових ощадних касах
33. НПАОП 75.0-3.40-80 Типові галузеві норми безплатної видачі спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту працівникам державних установ.

34. НПАОП 92.0-1.02-12 Правила безпеки з улаштування, безпечної експлуатації та утримання гірськолижних трас.
35. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці : затв. Головою Держгірпромнагляду 07.02.2008. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
36. Порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 1.08.1992 р. № 442. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>
37. Правила пожежної безпеки в Україні, МНС, К., 2003 р.